

Motioner och utlåtanden

Punkt 15. Internationella frågor

Beslutsunderlag till LOs 28e ordinarie kongress 2016

**Investera
för jämlikhet**

LOs 28e kongress
17–20 juni 2016

Landsorganisationen i Sverige

© Landsorganisationen i Sverige 2016

Omslagsfoto: Lars Forsstedt

Grafisk form: LO

Produktion och tryck: Bantorget Grafiska AB, Stockholm 2016

ISBN 978-91-566-3153-5

LO 16.04 100

Innehåll

15. Internationella frågor.....	4
Internationella frågor.....	II
Motionerna 15.1–15.9	

15. Internationella frågor

LO i världen

LO arbetar för en värld där fria och demokratiska fackliga organisationer får växa sig starka och verka fritt. Vi arbetar för en värld där nationella och internationella regelverk garanterar arbetstagarnas grundläggande fackliga och mänskliga rättigheter, både i arbetslivet och i samhället.

I den globaliserade värld vi i dag lever i strävar vi efter en social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet. Det innebär att de satsningar som görs för en inkluderande ekonomisk utveckling måste ha jämlikhet, rättvis fördelning, jämställdhet, full sysselsättning och social trygghet som ledstjärnor.

LOs uppgift att tillvarata medlemmarnas intressen förutsätter ett gränsöverskridande fackligt arbete. Det fackliga samarbetet inom Europafacket EFS och Världsfacket IFS är av väsentlig betydelse för internationella fackliga framgångar, särskilt när det gäller kampen mot social dumpning.

Den nationella hanteringen av ett växande antal fackliga sakområden påverkas både direkt och indirekt av beslut inom internationella organ. Exempelvis påverkas över hälften av de frågor som finns på den nationella och kommunala politiska dagordningen i Sverige av EU. Vi påverkas också av utvecklingen inom världshandelsorganisationen WTO, internationella valutafonden IMF, FN och FNs arbetsorganisation ILO samt av bilaterala handelsavtal som tecknas mellan EU och andra regionala sammanslutningar eller stater.

Starka fackliga organisationer i vår omvärld

Fackets styrka, nationellt som globalt, bygger på hög organisationsgrad, legitimitet och representativitet. I det allt mer globaliserade arbetslivet hänger fackets styrka i Sverige ihop med den fackliga styrkan i vår omvärld. När arbetare i andra länder har den kollektiva styrkan att förhandla fram bättre löner och villkor, kan den globala ekonomin på sikt fungera så att den gynnar alla. Facklig styrka kan reducera den ojämlikhet och ojämställdhet som uppstår till följd av globaliseringen.

Tyvärr är den fackliga organisationsgraden i många länder låg, vilket försvagar fackets inflytande och medbestämmande, både när det gäller utvecklingen i företagen och i samhället i stort. Därför är det viktigt att den fackliga kampen och organiseringen lyckas i alla länder.

Det fackliga samarbetet i Europa, särskilt runt Östersjön, blir allt viktigare i takt med att regionen flätas samman politiskt, socialt och ekonomiskt inom EU-samarbetet. Det finns alarmerande anti-fackliga tendenser i många av våra östeuropeiska grannländer, vilket undergräver den fackliga kampen. LO har valt att aktivt bygga relationer och fördjupa samarbetet med systerorganisationer i Baltikum och i Östeuropa. Dels för att stärka den fackliga verksamheten och bidra till ett mera fackföreningsvänligt EU, och dels för att solidariskt säkerställa att arbetare som kommer till Sverige i hopp om arbete och självförsörjning garanteras kollektivavtalsenliga villkor och fackliga rättigheter.

Det fackliga utvecklingssamarbetet som LO bedriver syftar också till att stödja oberoende och demokratiska fackliga organisationer i arbetet för anständiga arbetsvillkor och bättre levnadsvillkor, för såväl kvinnor som män. Rätten och möjligheten att organisera sig fackligt, utan risk för kränkningar, måste förverkligas för alla i världen.

Respekt för mänskliga rättigheter i arbetslivet & Decent Work

Respekt för internationella standarder till skydd för fackliga rättigheter såsom förhandlingsrätten, organisationsrätten och strejkrätten är en förutsättning för facklig organisering. Därför ska LO också verka för att mänskliga rättigheter i arbetslivet blir en integrerad del i synen på mänskliga rättigheter och att ILOs Decent Work agenda integreras i politiken nationellt och internationellt. Genom social dialog, full sysselsättning, social trygghet och grundläggande rättigheter (Decent Work agendans beståndsdelar) ökar jämlikheten mellan människor.

FNs arbetsorganisation ILO är ett trepartsorgan där representanter för arbetsgivare, fackliga organisationer och regeringar samlas. ILOs konventioner är juridiska och politiska verktyg som reglerar grundläggande mänskliga rättigheter i arbetslivet, både i Sverige och globalt. ILOs åtta kärnkonventioner är universella och bindande för medlemsländerna. Trots att de flesta av världens länder har ratificerat dessa och många av ILOs övriga konventioner, brister det ofta i efterlevnaden. Enligt Världsfacket IFS Global Rights Index ökar kränkningar av fackliga rättigheter för varje år och i dag bor omkring hälften av världens arbetande befolkning i länder som inte ens garanterar rätten att bilda fackföreningar. Här har den samlade fackföreningsrörelsen stora utmaningar att i samarbete med progressiva politiska partier driva utvecklingen i en positiv riktning.

Sverige bör vara ledande i arbetet för mänskliga rättigheter i arbetslivet och visa vägen för andra länder. Detta innebär framför allt att Sverige bör ratificera följande viktiga ILO-konventioner:

- ILOs konvention nr 94 om arbetsklausuler vid offentlig upphandling.
- ILOs konvention nr 189 om hushållsanställdas rättigheter.
- Protokollet till ILOs konvention nr 29 mot tvångsarbete.

Öppenhet och frihandel

Svensk fackföreningsrörelse har alltid haft en positiv grundsyn på öppenhet och frihandel. Sverige, som är ett litet exportberoende land, vinner på minskade hinder för handel och investeringar. Den nya formen av internationella handels- och investeringsavtal som inte bara handlar om tullar och tariffer möter förändringen i handels- och investeringsströmmar. Digitalisering och e-handel, utsuddade gränser mellan varu- och tjänsteproduktion och det faktum att företagens produktion ofta består av långa och komplexa värdekedjor, är viktiga utgångspunkter i dagens globaliserade handelsutbyte.

Ett transatlantiskt handels- och investeringsavtal (TTIP) mellan de två största globala aktörerna, EU och USA, kommer att kunna utgöra en global mall för hur den nya generationens avtal kan slutas i framtiden, framförallt när det gäller arbetstagarnas rättigheter. LOs utgångspunkt är att arbetstagares rättigheter och villkor aldrig får betraktas som ett handelshinder. LO har arbetat aktivt för att påverka förhandlingarna om TTIP i syfte att få ett avtal som bidrar till ökat välbefinnande, utan att det äventyrar demokratiska beslut och undergräver arbetstagares rättigheter. LO vill också slå vakt om det nationella politiska manöverutrymmet, särskilt när det gäller offentliga tjänster.

Den internationella debatten om handel och investeringar behöver följas av en diskussion om fördelning. Om målet är att skapa en hållbar social, ekonomisk och miljömässig utveckling, kan inte handel och investeringar bedrivas till vilket pris som helst. Är syftet att höja

den allmänna levnadsnivån måste man se till att fördela de vinster som uppstår som följd av den ökade handeln. Arbetstagare, såväl kvinnor som män, behöver få en rättvis del av vad globaliseringen skapar. De nordiska ländernas konkurrenskraft visar, i ett internationellt perspektiv, att öppenhet går att förena med trygghet och jämlik fördelning.

Hållbar utveckling & balans mellan arbete och kapital

Globaliseringen av arbetsmarknaden har många fördelar men de vinster som uppstått är ojämnt fördelade. De ekonomiska klyftorna ökar inom de flesta samhällen, även om en utjämning skett mellan länder. Ojämligheten är både ett hot mot social sammanhållning och samtidigt ett tillväxthinder. Det är viktigt att säkerställa att nya jobb som skapas är schysta och leder till en tillväxt som alla kan ta del av. Därför arbetar LO för att globaliseringens fördelar ska komma fler till del och för att problemen i det globaliserade arbetslivet ska hanteras gemensamt.

I det internationella arbetet driver LO målsättningen om en Global Deal för anständiga arbetsvillkor och inkluderande tillväxt, i syfte att få en bättre balans mellan arbete och kapital. Detta svenska regeringsinitiativ, som är i linje med FNs hållbarhetsmål i 2030-agendan, är avgörande för ökad jämlikhet i ett internationellt perspektiv.

Mål 8 i FNs hållbarhetsagenda (2030-agendan) handlar om att åstadkomma hållbar inkluderande tillväxt, full sysselsättning och anständiga arbetsvillkor (Decent Work). ILO målar dock upp en mörk bild av det globala arbetslivets utmaningar: Förra året inträffade 2,3 miljoner arbetsrelaterade dödsfall, 310 miljoner icke-dödliga olyckor och 160 miljoner arbetsrelaterade sjukdomsfall. Nästan 80 procent av världens befolkning saknar tillgång till sociala skyddsnet som socialförsäkringar. 200 miljoner människor är arbetslösa, ungdomsarbetslösheten är ett globalt problem, kvinnor har inte samma möjligheter på arbetsmarknaden som män och migrantarbetare är särskilt utsatta. Till detta tillkommer den pågående klimatförändringen. För fackföreningsrörelsen är klimatfrågan också en rättvisefråga. Omställningen till en mer hållbar utveckling kommer att kosta och det gäller att omställningen sker under rättvisa och socialt acceptabla former.

Global Deal-initiativet är centralt för att förverkliga såväl mål 8 som flera andra av de nya hållbarhetsmålen, särskilt jämställdhets- och jämlikhetsmålen. Medlet – kärnan i visionen om Global Deal – är välfungerande arbetsmarknadsrelationer (social dialog) globalt och respekt för mänskliga rättigheter i arbetslivet i alla världens länder. Global Deal-initiativet bör få en framstående roll i svensk biståndspolitik, så att partssamverkan får en tydlig roll i det svenska internationella utvecklingsamarbetet.

Globala värdekedjor

Globala värdekedjor utgör just nu en av de största utmaningarna för den nationella och globala fackföreningsrörelsen. När 1136 människor förlorade livet i april 2013 i textilfabriken i Rana Plaza, Bangladesh, medvetandegjordes den breda allmänheten om det höga pris arbetstagare får betala för den ständiga jakten på lägre produktionskostnader. Efter kollapsen tog de globala facken UNI och IndustriAll initiativet till ett brand- och säkerhetsavtal vars syfte är att förbättra arbetsmiljön för textilarbetare i Bangladesh. Fler än 180 globala företag från 20 länder har skrivit på avtalet som nu följs upp med inspektioner och förhandlingar om kompensation till de drabbade.

De senaste decenniernas förändrade produktionsmönster, inom företagen, påverkar vårt fackliga arbete. Våra traditionella verktyg som utbildning, förhandling och kollektivavtal fungerar endast när det handlar om anställda och arbetsgivare i traditionell bemärkelse. När det gäller företagens hela produktionskedja är utmaningarna dock större och svårare.

De globala företagens ekonomiska styrka och makt ökar jämfört med nationalstaternas och företagen blir allt mer gränsöverskridande i sin verksamhet. I dag är cirka hälften av världens hundra största ekonomier företag. Varornas produktionsprocesser globaliseras genom att produktionen fragmenteras och förläggs där kostnaden är som lägst och därigenom maximeras vinsterna för producenterna. ILO beräknar att en av fem arbetare i världen arbetar inom de globala värdekedjorna och enligt OECD/WTO passerar cirka 60–80 procent av världens handel genom en mängd olika produktionskedjor.

I spåren av allt mer svårövergripiga produktionskedjor och företagens ökade vinstkrav utvecklas en aggressiv planering för att undkomma beskattning. UNCTAD (FNs organisation för handel och utveckling) visade nyligen att utvecklingsländer förlorar cirka 830 miljarder (2015) svenska kronor i skatteintäkter varje år som ett resultat av företagens medvetna strategi för att undkomma alla former av beskattning. För varje dollar som utvecklingsländerna har ökat sin inkomst med sedan 2008 har de förlorat två dollar i bland annat skatteflykt. Det är ett tydligt exempel på att utformningen av de globala finansiella systemen är undermålig för de fattigaste länderna och att detta därmed utgör ett utvecklingshinder (Eurodad – European Network on Debt and Development). LO driver genom Världsfacket IFS på för att förhindra skatteflykt genom att stå bakom OECDs handlingsplan mot transnationella företags aggressiva skatteplanering.

Företagens ansvar för mänskliga rättigheter i arbetslivet

Allt fler företag har antagit så kallade uppförandekoder, det vill säga regler för hur företagen själva vill bete sig etiskt och moraliskt. Den internationella fackliga rörelsen där LO ingår menar att denna form av så kallad corporate social responsibility (CSR) inte är tillräckligt och att företagen bör sluta avtal med facket om dessa frågor. Det gynnar starkare facklig organisering, väl fungerande arbetsmarknadsrelationer och stärker dessutom trovärdigheten i företagens arbetssätt. Det finns i dag cirka 150 internationella/globala ramavtal mellan multinationella företag och globala fack, varav knappt 10 stycken avtal med svenska multinationella företag.

LOs arbete kopplat till företagets ansvar och respekt för mänskliga rättigheter har under de senaste åren bland annat inneburit att, i samverkan med förbunden, ta fram en modell för globala ramavtal för mänskliga rättigheter och villkor i arbetslivet, med krav på att företagen aktivt verkar för att grundläggande arbetstagarrättigheter respekteras i hela produktionskedjan. Modellavtalet är ett viktigt verktyg för att kunna förverkliga målsättningarna i Global Deal och 2030-agendans mål om Decent Work, samt för att fackföreningsrörelsen ska vara en offensiv röst i den svenska debatten om företagets sociala ansvar.

LO har vidare arbetat med OECDs riktlinjer för multinationella företag och FN:s ramverk för företag och mänskliga rättigheter, som är värdefulla verktyg i det fackliga arbetet med att förbättra mänskliga rättigheter och villkor i arbetslivet. De senaste åren har det diskuterats om att starta ett ”svenskt initiativ för etisk handel”, liknade de samarbeten som finns i Norge, Danmark och Storbritannien. För LOs del bör detta arbeta ta sin utgångspunkt i det fackliga arbetet för företagets värdekedjor samt knyta an till arbetet med Global Deal.

Fackligt kapital för hållbarhet

LO och förbunden har ytterligare ett påtryckningsmedel för att öka respekten och efterlevnaden av fackliga rättigheter och schysta arbetsvillkor i såväl internationella som nationella företag. Det är att LO och förbunden aktivt använder både sitt eget kapital och annat kapital de har inflytande över på ett smart och samordnat sätt. LO driver just nu ett projekt CSR₄REAL för att samordna fackföreningsrörelsens och andra ideella kapitalägares krav på hållbarhet, i syfte att få ett större genomslag i frågor som rör miljö, mänskliga rättigheter och styrning av bolag. Detta arbete görs i samarbete med den internationella fackliga Committee on Workers' Capital.

Rena Spel

LO använder även andra arenor och fora för att uppmärksamma fackliga och andra mänskliga rättigheter. Inom exempelvis projektet Rena Spel har LO och förbunden utvecklat ett samarbete med idrottsförbunden i Sverige kring mänskliga rättigheter och internationella idrottsevenemang. Detta arbete riktar sig både mot idrotten men också mot företag och sponsorer inom bygg-, turism- och textilsektorn. Det samarbetsavtal som LO tecknade 2014 med Sveriges Olympiska Kommitté och det fortsatta arbetet med idrotten i Sverige har lagt grunden för en fortsatt dialog, både nationellt och internationellt, kring hur de mänskliga rättigheterna ska respekteras i samband med stora mästerskap och idrottsevenemang.

Fairtrade

Ett annat verktyg som LO förfogar över är att vi tillsammans med Svenska Kyrkan äger varumärket Fairtrade i Sverige och arbetar aktivt för att utveckla Fairtrade Internationals verksamhet. Under senare år har allt mer fokus riktats på konsumenternas roll och ansvar för mänskliga rättigheter i produktionen. När konsumenter, organisationer och företag handlar Fairtrademärkta produkter bidrar de till att förbättra livsvillkoren för odlare och anställda som producerar livsmedlen. En viktig del av Fairtrades kriterier är att stödja fackliga rättigheter och lokal demokratiutveckling.

EU som en politisk motvikt till det globala kapitalet

EU-samarbetet är viktigt för Sverige och LO. Vi behöver ett EU som värnar demokrati och mänskliga rättigheter i arbetslivet såväl inom EU som utanför. Vi behöver ett EU som tar ledningen för en ny klimatsmart tillväxt och som främjar ett socialt Europa. EU bör fungera som ett instrument för att utveckla en politisk motvikt till internationaliseringen av företagen och till globala kapitalrörelser. När företag och kapital blir verksamma över gränserna måste politiken arbeta på samma sätt. EU blir en möjlighet att gemensamt reglera marknader som endast med svårighet kan regleras av respektive medlemsstat på egen hand.

Fackliga rättigheter och partsautonomin i EU

I den ekonomiska krisens spår har EUs ledare tummat på värden som tidigare har varit självklara, däribland respekten för mänskliga rättigheter i arbetslivet. Detta har fått dramatiska konsekvenser för fackliga rättigheter inom EU och i dag står Europa för den största ökningen av kränkningar av fackliga rättigheter. LO har därför i det europafackliga arbetet lagt stort fokus på fackliga rättigheter, och vi deltar bland annat i ett nordiskt-baltiskt fackligt samarbete för att stärka fackliga rättigheter i Baltikum utifrån ILOs kärnkonventioner.

LO har även, tillsammans med Europafacket, varit aktiv för att garantera att EUs krisbekämpning respekterar partsautonomin, samt arbetat för att utveckla den sektorsövergripande sociala dialogen på EU-nivå, genom aktiv medverkan och ett stärkt förbundssamarbete.

Hotet mot partsautonomin och därmed mot fria fackföreningar har accentuerats och tagit nya former sedan den ekonomiska krisen inleddes 2008. Politiker inom EU och framförallt inom euroområdet har betraktat lönebildningen som ett område för politisk samordning. Under krisen har hårt drabbade länder som Grekland, Portugal, Spanien och Irland tvingats att sänka löner och reformera systemen för lönebildning. Den politiska idén om att konkurrenskraften ska stärkas genom sänkta löner har dock fått ett djupare genomslag och är nu en integrerad del i EUs ekonomiska politik. Mellan 2011 och 2015 har ett antal medlemsstater varje år fått krav från EU-kommissionen på sänkta löner och ändrade former och system för lönebildning. Ett tydligt exempel är kommissionens önskan att lönebildningen ska ta hänsyn till den ekonomiska bärkraften ända ner på företagsnivå. Spanien har exempelvis uppmanats att överge fackliga förhandlingar på branschnivå och att ersätta dessa med förhandlingar på företagsnivå, i syfte att begränsa kollektivavtalens lönenormering.

Denna utveckling är djupt oroande, särskilt i ljuset av eurozonens kommande fördjupade samarbete. För LO är det prioriterat att försvara grundläggande fackliga rättigheter och partsautonomin. Detta då den fackliga styrkan i vår omvärld och speciellt i vårt närområde är av avgörande betydelse för LOs långsiktiga förutsättningar att tillvarata våra medlemmars intressen. I detta sammanhang är det viktigt att skapa allianser för bevarandet av vår kollektivavtalsbaserade avtalsmodell. Den höga graden av självständighet för arbetsmarknadens parter är unik i ett internationellt perspektiv och har skapat förutsättningar till goda arbetsvillkor för arbetstagare och konkurrensneutralitet för företag.

Socialt protokoll för balans mellan arbete och kapital i EU

Målet för det fackliga Europasamarbetet är att stärka arbetstagarnas ställning på en marknad med fri rörlighet för kapital, arbetskraft, varor och tjänster. Obalansen mellan kapital och arbete riskerar annars att öka och leda till otrygga anställningar och en press nedåt på lönerna. EU har en unik möjlighet att reglera marknaden, bland annat genom arbetsrättsliga minimiregler, som blir bindande för alla medlemsländer.

Under senare år har dock en annan grundsyn på EU-samarbetet varit dominerande. Där väljer man att betrakta marknadsintegration och fri rörlighet som EUs huvudsakliga uppgift. Ekonomisk utveckling ska främjas genom att hinder för företagets verksamhet tas bort. EU blir med denna utgångspunkt ett avregleringsinstrument.

Konflikten mellan de två konkurrerande synsätten på EUs roll handlar ytterst om hur långt principen om fri rörlighet ska tillämpas. EU-domstolens utslag i Laval-fallet visar på sprängkraften i denna politiska kamp. Vad domstolen i praktiken slog fast var att ett nationellt krav på likabehandling av arbetstagare inte kan accepteras då det utgör ett hinder mot den fria rörligheten, det vill säga att fackliga rättigheter underordnas den fria rörligheten.

LO kan aldrig acceptera ett sådant synsätt. För att skapa en bättre balans mellan fackliga rättigheter och ekonomiska friheter krävs en fördragsändring, där ett socialt protokoll fogas till EUs fördrag. Det sociala protokollet måste slå fast att grundläggande mänskliga och fackliga rättigheter inte är underordnade de ekonomiska friheterna på den inre marknaden. Och i händelse av konflikt ska de förstnämnda ha företräde.

LOs krav på ett socialt protokoll kan enbart förverkligas om Sverige och andra medlemsstater ställer detta som ett tydligt krav i samband med en kommande ändring av EUs fördrag. LO har därför arbetat aktivt för att skapa ett så stort politiskt stöd som möjligt för kravet på ett socialt protokoll. Förutom i Sverige finns det i dag en överenskommelse mellan LO-organisationer och socialdemokratiska partier i Österrike och Tyskland. Ambitionen är att politiska partier från en majoritet av EUs medlemsländer ansluter sig till överenskommelsen under kommande kongressperiod. Detta skulle göra det omöjligt att bortse från frågan vid kommande ändringar av fördraget.

LOs uppgift är att tillvarata medlemmarnas intressen. I kampen mot social dumpning är därför internationell facklig samverkan avgörande. I arbetet med att uppnå målen om jämlikhet, rättvisa, jämställdhet, anständiga arbetsvillkor, starka fackliga organisationer och respekt för mänskliga rättigheter i arbetslivet, måste LO arbeta såväl nationellt som internationellt.

Internationella frågor

Motionerna 15.1–15.9

15.1

Angående Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP)

Transportarbetareförbundet

Enligt nationalekonomisk teori är bruttonationalproduktens tillväxt bland annat beroende av landets nettoexport, det vill säga export minus import. I folkmun är det vanligt att höra att Sverige som land är beroende av att exportera, vilket enligt Världsbankens World development indicator visar sig stämma. 45,8 procent av den svenska BNPn (nominella mått, det vill säga mått som ej inflationsjusterats, från 2012) står exporten för. Även Riksbanken bedömer att tillväxten i svensk ekonomi kommer öka framöver allt eftersom tillväxten i den globala industrin ökar och således efterfrågan på svenska varor och tjänster kommer öka. Till dessa tu kan även SCB tillräknas, då dessa påvisar att BNP från användningssidan till 27 procent består av nettoexport. Utöver detta har även World Economic Forum rankat Sverige som det tionde främsta landet i världen gällande komparativ produktionsfördel (rank 6 i Europa). Även LO själva skriver i sin rapport Ekonomiska Utsikter våren 2015 att en minskad europeisk åtstramning ger ökad tillväxt i Sverige.

Av denna anledning kan konstateras att delar av TTIP kommer gynna den svenska ekonomin och på så sätt ge positiva effekter på svenska hushålls disponibla inkomst och svenska företags investeringsmöjligheter, vilka i sin tur kan leda till ökad marginell konsumtionsbenägenhet, respektive ökade produktionsmöjligheter, vilka båda kan bidra till ytterligare BNP-tillväxt. Stigande inkomster från den ekonomiska tillväxten kommer i sin tur även leda till ökade skatteintäkter till staten och färre statliga utbetalningar, vilket i sin tur ger ett större statligt investeringsutrymme, vilket i sin tur, enligt keynesiansk kontracyklisk finanspolitik, leder till en positiv förskjutning av den aggregerade efterfrågan i enlighet med multiplikatoreffekten.

Men alla dessa vinster och fördelar har givetvis ett pris, och det blir samhället, dess medborgare och vi arbetare som får betala notan – på grund av det så kallade Investor-State Dispute Settlement, även kallat ISDS. När en investerare anser att denne blivit orättvist behandlad genom en direkt eller indirekt expropriation, det vill säga om investeraren anser att denna fått göra avkall på eventuella vinster, träder ISDS in – det är alltså en tvistlösningsmekanism där investeraren kan stämma en stat på grund av expropriation. ISDS är inget nytt utan används redan i andra handelsavtal, bland annat stämde svenska Vattenfall den tyska staten 2011 då denna beslutat att avveckla kärnkraften som Vattenfall skulle förlora likvida medel på.

ISDS utgör alltså ett direkt hot mot, inte minst, oss arbetstagare. I Sverige har de fackliga organisationerna i över ett sekel arbetat för bättre villkor för arbetarna; villkor som innebär kostnader för arbetsgivarna. När Arbetsmiljölagen ställer krav på hur maskiner och tekniska anordningar ska vara för att förebygga ohälsa och olycksfall, eller när Medbestämmandelagen ställer krav på att arbetsgivaren ska förhandla med arbetstagarorganisationen vid inköp av till exempel nya fordon, eller när Lagen om anställningsskydd förhoppningsvis snart för-

ändras för att göra det svårare att anställa på annat än tillsvidarevillkor, kommer företagen, och därigenom investerarna, behöva göra avkall på sin potentiella avkastning. TTIP ger då, genom ISDS, dessa investerare rätt att stämna staten, eller rättare sagt oss skattebetalare, på enorma belopp och således kraftigt öka den fiskala belastningen på samhället. Pengar som kunde gått till att trygga arbetsförhållanden och förbättra arbetsvillkor, men kanske ännu allvarligare, pengar som kunde gått till sjukvården för att rädda liv, eller skolan för att ge varje elev ännu bättre förutsättningar för sin framtid.

LO har som bekant redan uttalat sig om TTIP och skriver i denna policy att, ”vår uppfattning är att förhandlingarna därför ska inriktas mot att det inte inkluderas en tvistlösningsmekanism för investerare–stat-relationer i avtalet.”

Denna skrivning är för svag.

Vi föreslår att kongressen beslutar

att LO tillsammans med förbunden tar fram en gedigen konsekvensanalys som tydligt belyser vilka konsekvenserna med TTIP blir för Svensk fackföreningsrörelse.

15.2

TTIP och ISDS

Industrifacket Metall avd 3 Norra Västerbotten

Frihandelsavtalet Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) och dess tvistelösningsklausul Investor-State Dispute Settlement (ISDS) måste stoppas innan det skrivs under.

Vi föreslår att kongressen beslutar

att LO kraftigt fördömer och söker vägar att stoppa påskrivandet av TTIP och ISDS om innehållet i TTIP-avtalet eller tvistelösningsmekanismen ISDS på något sätt kan kringgå eller motverka demokratiskt fattade beslut, lagstiftning, fackliga- och arbetares rättigheter eller negativt påverka folkhälsan eller miljön.

15.3

Frihandelsavtal EU/USA

Handelsanställdas förbund avd 4 Kristianstad

Ska amerikanska bolag kunna stämma svenska staten på mångmiljardbelopp för nya miljölagar? Ja, så kan det faktiskt bli om det nya frihandelsavtalet mellan EU och USA röstas igenom i EU-parlamentet.

Trans Atlantic Trade and Investment Partners (TTIP) främsta mål är att skapa så starka ömsesidiga investeringskydd som möjligt. Vilket syftar till att ge investerare trygghet när ett land inför lagar som försämrar vinstprognosen. Detta innebär att om nya lagar helt eller delvis förbjuder en viss verksamhet kan investerare kräva full ersättning för utebliven beräknad vinst.

Om nu detta bara varit Svenskt Näringslivs och allianspartiernas våta dröm så hade det inte förvånat oss, men när till och med LO, TCO och Saco delar denna dröm så blir det mer obegripligt. I dag ska tydligen vinstintressen och dåliga affärer skyddas mot människor och miljön – inte tvärtom!

Vi föreslår att kongressen beslutar

att LO ska verka för att möjligheten för enskilda företag att stämma regeringar tas bort från frihandelsavtalet.

Utlåtande motionerna 15.1–15.3

15.1

att LO tillsammans med förbunden tar fram en gedigen konsekvensanalys som tydligt belyser vilka konsekvenserna med TTIP blir för Svensk fackföreningsrörelse.

15.2

att LO kraftigt fördömer och söker vägar att stoppa påskrivandet av TTIP och ISDS om innehållet i TTIP-avtalet eller tvistelösningsmekanismen ISDS på något sätt kan kringgå eller motverka demokratiskt fattade beslut, lagstiftning, fackliga- och arbetares rättigheter eller negativt påverka folkhälsan eller miljön.

15.3

att LO ska verka för att möjligheten för enskilda företag att stämma regeringar tas bort från frihandelsavtalet.

Motion 15.1, 15.2 och 15.3 tar upp förhandlingarna om ett handels- och investeringsavtal mellan EU och USA och lyfter upp avgörande frågor som är viktiga att belysa.

Svensk fackföreningsrörelse har och har alltid haft en positiv grundsyn på öppenhet och frihandel. LOs styrelse är övertygad att Sverige, som är ett litet exportberoende land, vinner på minskade hinder för handel och investeringar.

LOs förstahandsalternativ är att reglera handeln inom världshandelsorganisationen, WTO, där nästan alla världens länder är medlemmar. Bristen på framsteg inom WTO har dock stimulerat en framväxt av bilaterala avtal det vill säga avtal mellan två parter. Ett avtal mellan EU och USA skulle, om det blir verklighet, bli det största bilaterala investerings- och handelsavtalet i världen. Det skulle också vara ett steg i rätt riktning mot att stävja protektionistiska trender i världen.

LOs styrelse menar att ökad handel mellan EU och USA är av godo för svensk ekonomi och våra medlemmar. Konkurrens på lika villkor mellan två utvecklade ekonomier, främjar nödvändig strukturomvandling och skapar arbetstillfällen i verksamheter med bärkraft.

EU är världens största ekonomi och producerar 25,1 procent av världens BNP och 17 procent av världshandeln. USA är den andra största ekonomin och står för 21,1 procent av BNP samt 13,4 procent av världshandeln. Tillsammans står de alltså för nästan hälften av världens BNP och en tredjedel av världshandeln. EUs och USAs andel i världsekonomin har dock minskat under det senaste decenniet på grund av den snabba ökningen av tillväxtekonomierna, speciellt Kinas.

Enligt en konsekvensanalys gjord av EU-kommissionen skulle ett omfattande och ambitiöst avtal kunna leda till betydande vinster för både EU och USA. En liknande analys för Sverige visar att den bilaterala handeln mellan Sverige och USA skulle öka avsevärt. Den positiva effekten beräknas bli något större för exporten än importen. De största exportökningarna för Sverige beräknas vara inom sektorerna mat och dryck, försäkringar, motorfordon och metall.

De tre fackliga centralorganisationerna LO, TCO och Sacos styrelser antog i början av 2014 ett gemensamt dokument om TTIP. I det sägs att vi i grunden är positiva till närmare relationer, ökad handel och ökade investeringar mellan EU och USA. Men vi har också ställt krav på förhandlingarna.

- För det första att ett kommande avtal inte får leda till negativa effekter för arbetstagarna. Det är därför väsentligt att avtalet inkluderar mekanismer som säkerställer att ILOs kärnkonventioner efterlevs på ett effektivt sätt och att regler om skydd för arbetstagare inte ska kunna anses utgöra handelshinder. Avtalet får därmed inte påverka regler om skydd för arbetstagare i nationella lagar, andra författningar och kollektivavtal eller de kollektiva fackliga rättigheterna såsom föreningsrätt, förhandlingsrätt och rätten att vidta stridsåtgärder.
- För det andra att frihandelsavtalet inte ska påverka det politiska handlingsutrymmet när det gäller grundläggande politiska frågor. Det innebär att avtalet inte kan inskränka staternas beslut i frågor som hur samhällsservicen ska organiseras, vad som ska drivas av samhället i egen regi, vad som ska utföras av statliga monopol, välfärdssystemens utformning och liknande. Ytterst handlar det om att slå vakt om legitimiteten för demokratiskt fattade beslut.
- För det tredje får avtalet inte heller inskränka det politiska handlingsutrymmet vid upphandlingar när det gäller att ställa krav på det som upphandlas och krav på exempelvis arbets- och anställningsvillkor. Offentlig upphandling regleras i dag i stor utsträckning av EU-rätten och avtalet får inte inskränka möjligheten att ställa sociala krav såsom de framgår av det nya EU-direktivet på området.
- För det fjärde bör förhandlingarna inriktas mot att det inte inkluderas en tvistelösningsmekanism för investerare–stat-relationer. Om ett sådant system trots allt etableras, är det ett absolut krav att det blir rättssäkert och öppet, inte inskränker staters demokratiska beslutsfattande eller inskränker partsautonomin och de fackliga rättigheterna.

LO har tillsammans med TCO och Saco skickat en inlägga till handelskommissionär Cecilia Malmström, med förslag till avtalstexter, i syfte att säkerställa att det inte ska råda någon osäkerhet om avtalets respekt för grundläggande mänskliga rättigheter i arbetslivet och den svenska arbetsmarknadsmodellen. EU har nu presenterat sitt förslag till så kallat hållbarhetskapitel där flera skrivningar om detta återfinns. Ett avtal mellan de två största globala aktörerna, EU och USA, kan bilda skola för hur sådana här avtal kan slutas i framtiden, till exempel när det gäller arbetstagarnas rättigheter.

En av delarna i förslaget till TTIP är ett skydd för investeringar och system för att lösa eventuella tvister. På engelska kallas det Investor State Dispute Settlement, ISDS. Motionerna 15.1–15.3 tar alla upp det kontroversiella förslaget till investerarskydd. LOs styrelse delar motionärernas kritik.

En tvistelösningsmekanism mellan investerare och stat innebär en möjlighet för enskilda företag att stämma ett land som de upplever har brutit mot avtalet. ISDS är till för att skydda investerare från till exempel nationaliseringar eller exproprieringar, och är framförallt motiverat som skydd för investerare i länder med korruperade eller illa fungerande rättssystem. Det finns i dag cirka 3 300 bilaterala investeringsavtal och nästan alla innehåller ett ISDS. LOs styrelse menar dock att detta i sig inte är skäl nog att även TTIP ska innehålla ett ISDS, då EU och USA är fungerande rättsstater.

Antalet ISDS fall har växt kraftigt sedan mitten av 1990-talet och är nu uppe i drygt 600 kända fall. Flera uppmärksammade fall visar på svagheterna med tvistelösning mellan stat och investerare, bland annat bristande öppenhet och demokratisk legitimitet.

Det är uppenbart att debatten om investerarskydd måste ses mot bakgrund av att de multinationella företagen har stärkt sin ställning gentemot nationalstater och arbetstagare de senaste decennierna.

Behovet är stort att tänka nytt i frågan om investerarskydd. Att investerare ska kunna klaga på staters beslut i en särskild ordning utanför det vanliga domstolsväsendet, kan i sig riskera att påverka möjligheterna till demokratiskt beslutsfattande. Detta måste motverkas.

LO har arbetat hårt för att TTIP inte ska innehålla ett ISDS i traditionell bemärkelse och välkomnar att Socialdemokraterna och den svenska regeringen numera är inne på samma linje. Den socialdemokratiska gruppen i Europaparlamentet är också mycket kritisk. TTIP med ett traditionellt ISDS kommer att få mycket svårt att passera Europaparlamentet och nationella parlament.

EUs handelskommissionär Cecilia Malmström presenterade under hösten 2015 ett förslag till reformerat investerarskydd och tvistelösning: Investment Court System, ICS. Staters rätt att reglera slås fast på ett tydligare sätt. Den legala grunden på vilken företag kan anmäla en tvist till en skiljenämnd har minskat påtagligt. Inga förhandlingar kan längre ske bakom stängda dörrar och de skiljemän som behandlar tvister får strängare uppförandekoder för att hantera eventuella intressekonflikter. Vidare föreslås att utslag i en skiljenämnd ska kunna överklagas och att parterna, det vill säga EU och USA, kan utfärda bindande tolkningar av avtalet om oklarhet uppstår.

LOs styrelse menar att detta är ett steg i rätt riktning, men det är en bra bit kvar att gå innan vi vet att frågan om investerarskydd kan sägas vara löst. För att TTIP ska bli verklighet måste frågan om en tvistelösningsmekanism mellan investerare och stat få en lösning som kan vinna brett stöd. Genom att få ett trovärdigt, rättssäkert system på plats kan detta på sikt förbättra motsvarande konfliktlösning i befintliga och nya avtal. TTIP innebär på så sätt chansen att reformera ett ruttet system.

LO har sedan 2013 bevakat TTIP-förhandlingarna och utvecklat en policy på hela området handels- och investeringsavtal. LO har tillsammans med TCO och Saco gett LO-TCO Rättsskydd i uppdrag att ge juridisk analys för att kunna utveckla facklig policy, allt sedan förhandlingarna om TTIP inleddes. LO har bidragit till flera såväl externa som interna fackliga seminarier om olika aspekter av TTIP: investerarskyddet, arbetstgares rättigheter och offentliga tjänster.

Fortlöpande information har givits i LOs styrelse och i relevanta kommittéer. LO har deltagit i en rad nationella och internationella sammanhang och där lyft fram våra förväntningar och krav på TTIP. LO har spelat en avgörande roll när det gäller att bekämpa det ursprungliga förslaget till investerarskydd ISDS i TTIP.

Inom Europafacket och gentemot amerikanska fackliga organisationer har LO, tillsammans med övriga

nordiska fackliga organisationer, försökt bidra till balanserad syn på handel och investeringar. Vi har dock samma utgångspunkter: att avtalet måste bli hållbart och slå vakt om arbetstagares rättigheter, politikens manöverutrymme och demokratiskt fattade beslut.

På hemmaplan handlar det också om att ha beredskap för den strukturomvandling som handel och investeringar i en global ekonomi alltid leder till. Det handlar om en bra lönebildning, en bra arbetslöshetsförsäkring, utbildningssystem och arbetsmarknadspolitik som kan parera förändringar på arbetsmarknaden och en näringspolitik som skapar konkurrenskraft. Det arbetet fortgår, oavsett TTIP.

LOs styrelse menar att den internationella debatten om handel och investeringar behöver följas av en diskussion om fördelning. Om vinsterna av globaliseringen hamnar hos ett litet fåtal människor, är det inte konstigt att den ifrågasätts och att detta kanske leder till att protektionistiska krafter vinner gehör. Arbetstagare behöver få en rättvis del av vad globaliseringen skapar. De nordiska ländernas konkurrenskraft visar i ett internationellt perspektiv att öppenhet går att förena med trygghet och jämlik fördelning.

Avslutningsvis är det viktigt att komma ihåg att det ännu inte finns ett utkast till TTIP-avtal. Genom att ha en positiv ingång och ett pragmatiskt arbetssätt har LO och den svenska fackföreningsrörelsen positionerat sig väl i den svenska och internationella debatten om handels- och investeringsavtal.

Det finns röster som vill förkasta TTIP innan det ens är klart. LOs styrelse väljer, av flera skäl, inte denna linje. LOs styrelse kommer att fortsätta sitt analysarbete och påverkansarbete med full kraft för att handels- och investeringsavtalet mellan EU och USA ska bli så bra som möjligt. När avtalet är klart får LO ta ställning till helheten.

Under kommande kongressperiod kommer LO att fortsätta analys- och bevakningsarbete i nära samarbete med förbunden. Det behövs även fortsättningsvis samarbete och informationsutbyte med andra aktörer. Den offentliga debatten om TTIP och andra handels- och investeringsavtal måste präglas av öppenhet och förståelse för vikten av demokratisk förankring.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att bifalla motion 15.1 samt

att anse motionerna 15.2 och 15.3 besvarade.

15.4

Internationella handelsavtal, offentliga tjänster och upphandling

Kommunalarbetareförbundet

Under 2014 antogs ett nytt europeiskt direktiv för offentlig upphandling som ger en myndighet tydligare möjligheter att ställa sociala- och miljömässiga krav vid upphandling, bland annat vad gäller villkor motsvarande kollektivavtal. Det är en förändring i rätt riktning som Kommunal vill värna.

I dagsläget pågår arbeten med att förhandla fram tre omfattande internationella handelsavtal av helt annat slag. Dessa ska gälla mellan EU och Kanada, mellan EU och USA och det tredje är ett globalt tjänstehandelsavtal TiSA där över 50 länder deltar.

Internationell handel är en grundbult för vår välfärd i Sverige, och än viktigare en förutsättning för fattigdomsbekämpning. Historiskt har handelsavtalen främst handlat om nivåer

på tullar och handelsprocedurer, exempelvis administrativa regler för import och export men de nya avtalen som nu förhandlas fram tar en ny ansats i frågan om handel och fokuserar mer på företagens rätt att agera. Där ingår exempelvis skyddsregler för investeringar, framtida begränsningar i myndigheters möjligheter att reglera och stifta lagar, långtgående regelsamarbete mellan parterna som riskerar att begränsa myndigheters möjligheter att ställa produkt-, produktionskrav, vilket i sin tur kan innebära ökad risk för arbetstagare och medborgares hälsa. Avtalen påverkar också enskilda länders möjligheter att i demokratisk ordning besluta om hur medborgarnas behov av välfärdstjänster ska ordnas.

När det gäller offentlig finansierade tjänster kan de aktuella handelsavtalen utmana de nationella staternas rätt att reglera och utföra offentliga tjänster. Det gäller både offentliga tjänster som genomförs i dag, men framför allt är det risk för att avtalen begränsar möjligheten för stater att reglera och i egen regi bedriva morgondagens välfärd.

I handelsavtalet mellan EU och Kanada, som används som modell för avtalet mellan EU och USA, är kriteriet för att vinna ett anbud det mest fördelaktiga anbudet eller lägsta pris. Det är högst troligt att villkoren för offentlig upphandling kommer att ha samma innebörd i samtliga handelsavtal. Därför finns det en uppenbar risk att den viktiga segern i samband med det nya direktivet om offentlig upphandling går helt om intet.

Avtalet mellan EU och Kanada är färdigförhandlat vilket i princip innebär att inget i avtalet går att omförhandla till skillnad från övriga handelsavtal.

Kommunals oro är att handelsavtalen kommer att sälja ut de offentliga tjänsterna i syfte att vinna andra fördelar. För att säkerställa staters rätt att i demokratisk ordning reglera och producera dagens och morgondagens offentliga tjänster, oavsett finansieringsform, måste offentliga tjänster vara undantagna i sin helhet.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- att LO ska aktivt arbeta för att förslaget till handelsavtal mellan EU och Kanada ska förkastas,**
- att LO ska arbeta aktivt för att offentliga tjänster oavsett finansieringsform i sin helhet ska undantas ifrån handelsavtalen mellan EU och USA, det globala tjänstehandelsavtalet TiSA samt framtida handelsavtal,**
- att LO ska arbeta aktivt för att upphandlingskriterierna för offentliga upphandling ska bli så tydliga att inga tvivel råder om vilken lagstiftning som ska tillämpas. Handelsavtalens upphandlingskriterier får inte vara sämre än vad som beskrivs i gällande europeisk lagstiftning samt**
- att LO ska aktivt arbeta för att pågående samt framtida handelsavtalsförhandlingar förändras så att dessa tar hänsyn till staternas rätt att demokratiskt styra över sina angelägenheter.**

Utlåtande motion 15.4

15.4

att LO ska aktivt arbeta för att förslaget till handelsavtal mellan EU och Kanada ska förkastas,

att LO ska arbeta aktivt för att offentliga tjänster oavsett finansieringsform i sin helhet ska undantas ifrån

handelsavtalen mellan EU och USA, det globala tjänstehandelsavtalet TiSA samt framtida handelsavtal,

att LO ska arbeta aktivt för att upphandlingskriterierna för offentliga upphandling ska bli så tydliga att inga tvivel råder om vilken lagstiftning som ska tillämpas. Handelsavtalens upphandlingskriterier får inte vara sämre än vad som beskrivs i gällande europeisk lagstiftning samt

att LO ska aktivt arbeta för att pågående samt framtida handelsavtalsförhandlingar förändras så att dessa tar hänsyn till staternas rätt att demokratiskt styra över sina angelägenheter.

Motion 15.4 tar upp de pågående frihandels- och investeringsavtalen som EU är engagerad i, och belyser särskilt viktiga frågor om offentliga tjänster och offentlig upphandling. LOs styrelse välkomnar diskussionen och menar att många frågor behöver bevakas i den nya tidens handels- och investeringsavtal.

Motionären lyfter inledningsvis upp behovet av handel för ett litet land som Sverige, vilket LOs styrelse delar till fullo. Motionären tar också upp orosmoln kring den nya formen av internationella avtal som inte bara handlar om till exempel tullar och tariffer. Det är emellertid viktigt att utgå från att handels- och investeringsströmmar ser annorlunda ut i dag än för några decennier sedan. Digitalisering och e-handel, utsudade gränser mellan varu- och tjänsteproduktion och att företagets produktion ofta består av långa och komplexa värdekedjor är viktiga utgångspunkter i dagens globaliserade handelsutbyte. Därför är det rimligt att denna utveckling möts bland annat genom moderna handels- och investeringsavtal.

Motionären tar upp frågan om offentlig upphandling. I den fackliga policy för avtalet mellan EU och USA (så kallade TTIP), som LO, TCO och Saco antog i början av 2014, finns följande skrivningar om offentlig upphandling:

”Avtalet får dock inte inskränka det politiska handlingsutrymmet vid upphandlingar när det gäller att avgöra i vilken form en verksamhet ska bedrivas. Inte heller får avtalet inskränka det politiska handlingsutrymmet vid upphandlingar när det gäller att ställa krav på det som upphandlas och krav på exempelvis arbets- och anställningsvillkor. Offentlig upphandling regleras i dag i stor utsträckning av EU-rätten och avtalet får inte inskränka möjligheten att ställa sociala krav såsom de framgår av det helt nya EU-direktivet på området.”

LOs styrelse menar givetvis att detta ska gälla även i andra handels- och investeringsavtal som till exempel TISA och avtalet mellan EU och Kanada (CETA).

LOs styrelse bevakar aktivt frågan om offentliga tjänster i handels- och investeringsavtal. LO har, utöver internt fackligt samråd och seminarier, också kontakt med bland annat Regeringskansliet, EU-kommissionen, och SKL. Analys- och påverkansarbete sker tillsammans med TCO och Saco och dess medlemsförbund samt LO-TCO Rättsskydd.

Varken EU eller någon annan aktör kan ”tvinga” Sverige att öppna upp för utländska företag. I dag råder etableringsfrihet i Sverige och vi har mycket få regler som särbehandlar utländska tjänsteutövare. Vi har till exempel inte kvoter på hur stort utländskt ägande får vara i olika sektorer. Vad gäller tjänster väljer varje land om det ska göra så kallade ”åtaganden” om tillträde till sin marknad. Det innebär i korthet att landet därmed lovar att inte diskriminera mellan inhemska och utländska leverantörer. Det finns ingen gemensam EU-definition på offentliga tjänster, utan det varierar från land till land.

Sverige har gjort flera åtaganden, men vi har inte gjort åtaganden om:

- offentligt finansierad hälso- och sjukvård
- offentligt finansierad utbildning och utbildning erkänd av det allmänna
- distribution av vatten
- film, TV och andra audiovisuella tjänster

Däremot har Sverige gjort åtaganden, det vill säga öppnat upp marknaden och garanterat icke-diskriminering mellan svenska och utländska företag, för elförsörjning, transporter, post och renhållning.

Inget frihandelsavtal tvingar stater att privatisera eller avreglera offentliga tjänster. Den avgörande frågan är vad enskilda regeringar gör för åtaganden (det vill säga marknadstillträde inklusive icke-diskriminering) när avtal förhandlas och vad som sedan blir gällande när avtalet är klart.

Vissa delar i ett tjänstehandelsavtal (som TTIP och TISA) innehåller klausuler som säger att förändringar i avtalet bara går att göra i en riktning. Om ett land har erbjudit marknadstillträde och/eller lovat att inte ha olika regler för nationella och utländska företag, är det inte tillåtet att ändra dessa regler efter att avtalet har trätt i kraft. Om värdlandet, exempelvis Sverige, vill ändra regler och/eller begränsa tillträde för till exempel amerikanska företag, kan USA införa motsvarande förändringar för svenska företag.

LOs styrelse menar att dessa klausuler är djupt problematiska och anser att lagstiftare nationellt och på EU-nivå inte får frånhändas rätten att fatta andra politiska beslut än sådana som går i liberaliserande riktning.

Sverige har en – i internationell bemärkelse – mycket avreglerad offentlig sektor. Det beror i huvudsak på svenska beslut de senaste decennierna och har bara en mycket liten del att göra med våra internationella åtaganden, som medlemskap i EU. Offentliga tjänster levereras nu av en mängd olika aktörer: vinstdrivande företag, icke-vinstdrivande företag eller organisationer, kooperativ eller statlig/kommunal drift. Men den svenska modellen på arbetsmarknaden innebär att villkor regleras i kollektivavtal som gäller oavsett vilken aktör som utför en offentlig tjänst. Så är det inte i flera andra länder. Det leder till en oro bland många fackliga organisationer som är starkt kritiska till att handels- och investeringsavtal ska omfatta offentliga tjänster överhuvudtaget. Det finns också en svensk och internationell kritik mot en för marknadsanpassad offentlig sektor, inte minst när det gäller välfärdstjänster.

LOs styrelse menar att denna oro behöver tas på allvar och detta sannolikt löses säkrast genom att handels- och investeringsavtal inte omfattar offentliga tjänster eller att de klausuler som beskrivs ovan inte får användas när det gäller offentliga tjänster. Det nationella politiska manöverutrymmet nu och i framtiden behöver göras tydligt. Definitionen av offentliga tjänster skiljer sig dock åt från land till land, vilket kan leda till problematiska avgränsningar. I EU-sammanhang diskuteras uteslutning av ”tjänster av allmänt intresse” samt ”tjänster av allmänt ekonomiskt intresse”. Det kan till exempel röra sig om utbildning, vård och omsorg, men också vatten, avfallshantering och kollektivtrafik.

Slutligen vill LOs styrelse framhålla att frågan om investerarskydd och tvistelösningsmekanism mellan stat och investerare också spelar roll för frågan om reglering av offentliga tjänster. TISA-avtalet innehåller ingen så kallad ISDS-mekanism. Där ska eventuella tvister lösas mellan stater. Men investerarskydd och tvistelösningsmekanism mellan stat och investerare finns i det färdigförhandlade förslaget till avtal mellan EU och Kanada (CETA) och inom ramen för förhandlingar om ett avtal mellan EU och USA (TTIP). Därför anser LOs styrelse att ISDS måste reformeras i CETA, liknande de reformer som EU-kommissionen har föreslagit i TTIP (se vidare i motionsutlåtande 15.1–15.3). LO har – delvis i samarbete med övriga fackliga organisationer

i Norden – aktivt påverkat kommissionen och Europaparlamentet att ISDS måste reformeras i TTIP och att detta även måste gälla CETA, trots att det är färdigförhandlat.

Nu har EU och Kanada enats om att tvistelösningsmekanismen mellan stat och investerare i CETA kommer att vara samma regler som EU-kommissionen har föreslagit ska gälla i TTIP, det vill säga Investment Court System (ICS). LOs styrelse välkomnar dessa förändringar, då det annars hade riskerat att skapas två parallella system som underminerar de positiva förändringar som gjorts i TTIP-förhandlingarna. LOs styrelse menar att rättssäker, öppen och demokratisk förankrad tvistelösningsmekanism mellan stat och investerare måste gälla i såväl CETA, TTIP som andra handels- och investeringsavtal.

Motionären berör också den aspekt av frihandelsförhandlingar som blir allt viktigare, nämligen samarbete om regler. LOs styrelse menar att regelsamarbete mellan USA och EU sannolikt leder till effektiviseringar och är en del i att hitta synergieffekter med TTIP. Det pågående samtalet om regelsamarbete är för närvarande begränsat till ett fåtal områden av teknisk karaktär och handlar i första hand om informationsutbyte. LOs styrelse menar dock att regelsamarbete måste utformas så att det inte blir regelförsämring när det gäller till exempel arbetsvillkor eller miljöhänsyn. Partsrelationer på nationell nivå och social dialog på EU-nivå måste självfallet respekteras. EUs reguljära regelförenklingsagenda ("Better Regulation") inger oro på den punkten. Så frågan om regelsamarbete är större än enskilda handels- och investeringsavtal. LO bevakar denna fråga även inom ramen för det fortlöpande EU-arbetet.

Avslutningsvis vill LOs styrelse poängtera att frågan om det politiska manöverutrymmet kommer att bevakas noga, i det fortsatta analys- och policyarbete som kommer att ske i nära samarbete med förbunden. Det behövs även samarbete och informationsutbyte med andra aktörer. Den offentliga debatten om handels- och investeringsavtal, inte minst när det gäller offentliga tjänster, måste präglas av öppenhet, lättillgänglig information och förståelse för vikten av demokratisk förankring.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att bifalla motion 15.4 andra–fjärde att-satserna samt

att anse motion 15.4 första att-satsen besvarad.

15.5

Fairtrade

Kommunalarbetareförbundet avd Stockholms län

Fairtrade-märkning är en möjlighet för oss konsumenter att säkerställa att den vara vi köper är producerad under schyssta arbetsförhållanden. För att en produkt ska Fairtrade-märkas krävs att de arbetare som producerat varan inte blivit exploaterade, att vinsten som varan genererar investeras lokalt där varan är tillverkad och att de rådande arbetsvillkoren är en konkret del av priset på varan. Fairtrade är internationell solidaritet i praktiken.

Vi föreslår att kongressen beslutar

att LO inför en allmän policy att Fairtrade-märkta varor ska prioriteras samt

att LOs medlemsorganisationer verkar för att kommuner, landsting och näringslivet premierar Fairtrade-märkta varor vid egen konsumtion och upphandling.

Utlåtande motion 15.5

15.5

att LO inför en allmän policy att Fairtrade-märkta varor ska prioriteras samt

att LOs medlemsorganisationer verkar för att kommuner, landsting och näringslivet premierar Fairtrade-märkta varor vid egen konsumtion och upphandling.

I motion 15.5 skriver motionären att "Fairtrade är internationell solidaritet i praktiken". LOs styrelse delar helt motionärens syn. LO arbetar för rätten till förbättrade löner och arbetsvillkor över hela världen. En del av det internationella solidaritetsarbetet är just samarbetet med Fairtrade.

När vi väljer Fairtrade-märkta produkter skapas förutsättningar för odlare och anställda att själva skapa förbättrade arbets- och levnadsvillkor för sig själva och för sitt lokalsamhälle. Genom kriterier för högre löner och ett minimipris som överstiger produktionskostnader tillsammans med långsiktiga handelsavtal, ger Fairtrade trygghet för alla de som inte har så stora marginaler att leva på.

Den oberoende produktmärkningen omfattar 1,3 miljoner odlare och anställda i 70 länder. Om man också räknar med familjerna, är antalet människor som berörs av Fairtrade fler än 5 miljoner. De mest kända produkterna är bananer, rosor och kaffe, men i Sverige finns över 1600 olika produkter som är Fairtrade-märkta.

Fackföreningsrörelsen bidrog år 2001 till att starta dåvarande Rättvisemärkt i Sverige. Sedan 2003 äger LO och Svenska kyrkan de bolag som innehar varumärket Fairtrade som ger licenser till svenska företag. LO är vidare en av de drygt 50 svenska medlemsorganisationerna i Föreningen Fairtrade. Föreningen finansieras delvis av Sida-anslag som förmedlas av Union to Union (LO, TCO och Sacos organ för utvecklingssamarbete).

En viktig del av Fairtrades kriterier är att stödja fackliga rättigheter och lokal demokratiutveckling. Fairtrade-certifierade producenter är antingen odlare som organiserar sig i kooperativ eller anställda på plantage. På dessa har alla anställda rätt att ansluta sig till fackföreningar och facket har rätt att verka fritt på arbetsplatserna. Arbetsgivarna ska också ha regelbundna möten med fackets representanter.

Arbetet med Fairtrade ersätter inte arbetet för kollektivavtal och ökade fackliga rättigheter. Fackligt enga-

gemang och Fairtrade stärker varandra och är två vägar mot samma mål. I januari 2015 stod LO värd för en stor internationell konferens där fackligt aktiva och personer inom Fairtrade i olika delar av världen träffades för att diskutera bättre samarbetsformer, lokalt, nationellt och internationellt.

Fairtrade International har en rådgivande kommitté för arbetstagares rättigheter, där det globala facket för lantarbetare och livsmedelsarbetare finns representerat. Facket är pådrivande i arbetet att förverkliga den antagna internationella strategin för anställdas rättigheter och deltar aktivt i processen för att nå levnadslöner på plantage. LOs före detta ordförande Wanja Lundby-Wedin sitter för närvarande i Fairtrade Internationals styrelse.

LOs engagemang för Fairtrade ger också en möjlighet att rättvisa i andra länder kan kopplas till frågan om rättvisa här i Sverige. För LOs styrelse handlar rättvisa på den svenska arbetsmarknaden om schysta arbetsvillkor genom kollektivavtal. Det är därför naturligt att det finns särskilda förväntningar på de företag och organisationer som är engagerade i Fairtrade och/eller marknadsför sådana produkter, att de ska ta sitt ansvar även i Sverige. Här kan LOs och förbundens aktiviteter öka, för att förmå dessa företag och organisationer att förstå det fackliga perspektivet. Det är dock fackets uppgift att sluta kollektivavtal, så att bristen på kollektivavtal i Sverige inte går ut över odlare och anställda i länder med utbredd fattigdom.

Det gäller att använda metoder som bidrar till att vårt fackliga arbetssätt kan förstärkas av det intresse och engagemang som finns för Fairtrade. På samma sätt kan LO och förbunden ta aktiv ställning vid inköp och upphandling av produkter som är Fairtrade-märkta. LO gör det redan till stor del när det till exempel gäller frukt, rosor, presenter, textilier och så vidare. Detta arbete kan dock utvecklas och systematiseras.

LOs styrelse delar i grunden uppfattningen att LO och förbunden bör verka för att kommuner, landsting och näringslivet premierar Fairtrade-märkta varor vid egen konsumtion och upphandling. Däremot anser styrelsen att det är upp till varje medlemsförbund att fatta beslut om hur och i vilken omfattning sådant påverkansarbete ska drivas.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att bifalla motion 15.5 första att-satsen samt

att anse motion 15.5 andra att-satsen besvarad.

15.6

Etablering av ett Svenskt initiativ för etisk handel

Byggnadsarbetareförbundet, Elektrikerförbundet, Målareförbundet och Seko

För närvarande finns det initiativ för etisk handel i Danmark, Storbritannien och Norge. I dag finns inget gemensamt initiativ i Sverige, men det finns ett stort antal aktörer där bland annat LO och förbunden finns inom olika initiativ. Syftet med ett initiativ för etisk handel är att främja etisk handel brett mellan fackföreningsrörelsen, företag och arbetsgivarorganisationer, investerare, civilsamhället och offentlig sektor. Syftet är att främja ansvarstagande i leverantörskedjor och att internationell handel bidrar till att värna fackliga och andra mänskliga rättigheter, att bidra till hållbar utveckling samt sund miljöstyrning.

Ett etiskt initiativ skulle kunna stödja medlemsorganisationer genom utbildning och utgöra ett forum för samverkan mellan olika "stakeholders" från olika sektorer av samhället. Ett etiskt initiativ har också som syfte att inhämta en årlig rapportering från medlemsorganisationerna kring deras arbete med etisk handel. Detta kan sedan följas upp med en individuellt anpassad handlingsplan för varje medlemsorganisation.

Det behövs ett initiativ för etisk handel i Sverige eftersom det i dagsläget inte finns någon struktur eller organisation som arbetar med dessa frågor utifrån ett brett medlemskap av "stakeholders" från olika sektorer i samhället. Genom ökad samverkan kring etisk handel kan synergieffekter skapas. Genom att samla "stakeholders" med olika internationella kontaktnät och erfarenheter, kan man stärka deras arbete med etisk handel och underlätta för verksamhet i komplicerade miljöer. Eftersom Initiativ för etisk handel också genomför externa utvärderingar av medlemsorganisationernas verksamhet, kan ett initiativ bidra till ökad kvalitet och legitimitet i hållbarhetsredovisning.

För närvarande finns det initiativ för etisk handel i Danmark, Storbritannien och Norge. Det norska initiativet <http://www.etiskhandel.no/> lanserades år 2000 av Norwegian Church Aid, Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon (HSH – i dag Virke), LO Norge och Coop Norge. I dagsläget har det norska initiativet för etisk handel samlat mer än 100 medlemsorganisationer. Initiativet har etablerat sig som en stark aktör och lyckats främja etisk handel både i Norge och internationellt. Initiativets största tillgång är det breda medlemskapet som möjliggör multilateral samverkan.

Det finns goda utsikter för att ett svenskt etiskt initiativ kan dra nytta av och bidra till ökad nordisk samverkan, vad gäller etisk handel. År 2012 lanserade det Nordiska ministerrådet den första nordiska strategin för CSR. Som en del i genomförandet av denna strategi har ministerrådet finansierat ett projekt som drivs av det norska och det danska initiativen för etisk handel. Projektets syfte är att skapa ett ramverk för etisk handel i Norden för att dela kunskap och information mellan etiska initiativ och samverka kring arbetet med att stärka nordiska företags kompetens inom etisk handel. Ett svenskt etiskt initiativ skulle ha tillgång till en redan etablerad plattform och vara en viktig komponent i en redan existerande samverkan i Norden.

Det finns i dagsläget ett antal organisationer som arbetar med etisk handel i Sverige. Här finns bland annat BSCI (Business Social Compliance Initiative), FWF (Fair Wear Foundation), Travelife, ICTI (International Council of Toy Industries), EICC (Electronic Industry Citizenship Coalition), GeSI (Global e-Sustainability Initiative). De här initiativen är inriktade på företag och ofta också på enskilda branscher. I dag saknas en organisation

som kan ta ett samlat grepp kring dessa frågor, oavsett sektor eller bransch, och i dag saknar dessa initiativ deltagande från fackföreningsrörelsen. Därigenom riskeras att initiativen utvecklar egna policys, istället för att utgå från ILO och den befintliga Decent Work agendan.

Genom att skapa en struktur för multilateral samverkan mellan alla relevanta "stakeholders" i det svenska samhället, kan ett etiskt initiativ skapa synergieffekter och stärka Sveriges arbete med etisk handel. I många komplicerade länder som till exempel Myanmar, Etiopien, Qatar eller DRC har svenska aktörer från skilda sektorer en ökande närvaro. Genom att skapa ett formaliserat sammanhang, där dessa "stakeholders" kan mötas, kan etiskt initiativ bidra till att stärka befintliga universella ramverk såsom ILO – Decent Work Agenda, OECDs riktlinjer för multinationella företag samt stötta aktörer i de ofta svåra avvägningar som måste göras vid verksamhet i komplicerade miljöer.

Ett svenskt etiskt initiativ bör bestå av medlemsorganisationer och aktörer som har en vilja att förbättras på området mänskliga rättigheter och hållbarhet.

Ett svenskt etiskt initiativ bör ha som utvecklingsmål att samla svenska aktörer från civilsamhället, fackföreningsrörelsen, företag och arbetsgivarorganisationer, finansbranschen samt offentlig sektor för att samverka och utveckla ett gemensamt arbete för etisk handel.

Vi anser att det finns ett behov av ett svenskt etiskt initiativ.

Vi föreslår att kongressen beslutar

att LO utreder möjligheten att starta ett svenskt etiskt initiativ så snart som möjligt tillsammans med LO-förbunden. I detta ligger att identifiera viktiga aktörer för ett framtida etiskt initiativ i Sverige samt

att TCO och Saco bjuds in i arbetet tillsammans med den fackliga ramorganisationen Union to Union att utreda och eventuellt etablera ett etiskt initiativ i Sverige.

Utlåtande motion 15.6

15.6

att LO utreder möjligheten att starta ett svenskt etiskt initiativ så snart som möjligt tillsammans med LO-förbunden. I detta ligger att identifiera viktiga aktörer för ett framtida etiskt initiativ i Sverige samt *att* TCO och Saco bjuds in i arbetet tillsammans med den fackliga ramorganisationen Union to Union att utreda och eventuellt etablera ett etiskt initiativ i Sverige.

Motion 15.6 tar upp frågan om ett svenskt initiativ för etisk handel. Diskussionen om olika aktörers ansvar för etisk handel och mänskliga rättigheter i arbetslivet har förändrats under det senaste decenniet. Det har blivit tydligare att stater, företag, lokala och regionala myndigheter, konsumenter, investerare, alla har ett ansvar för att mänskliga rättigheter respekteras.

De senaste decenniernas förändrade produktionsmönster inom företagen påverkar också vårt fackliga arbete. Så länge det handlar om anställda och arbetsgivare har vi traditionella verktyg med utbildning, förhandling och kollektivavtal. När det gäller företagens hela produktionskedja är utmaningarna större och svårare. Ett utökat resonemang om detta finns också i motionsutlåtandet till motion 15.7 om en facklig strategi för de globala värdekedjorna.

Motionen beskriver utvecklingen i Norge, Danmark och Storbritannien och menar att initiativen i dessa länder visat sig vara en effektiv modell för att främja etisk handel. Modellen bygger på samverkan mellan civilsamhället, fackföreningsrörelsen, arbetsgivarorganisationer och företag samt offentlig sektor.

Frågan om ett motsvarande svenskt initiativ/plattform för etisk handel är inte ny. Det har diskuterats under årens lopp och olika projekt har utvecklats med bäring på dessa frågor. Då har det främst varit inriktningar på olika sektorer, såsom textilindustrin (Rena Kläder) och turistnäringen (Schyst resande). Den interna LO-fackliga processen har främst innefattat diskussioner inom ramen för LOs Internationella kommitté. Samtal och erfarenhetsutbyte har också skett tillsammans med andra aktörer under värdskapet av LO-TCO Biståndsnämnd (numera Union to Union).

LOs eget arbete kopplat till företag och mänskliga rättigheter har under de senaste åren bland annat inneburit att i samverkan med förbunden ta fram en modell för internationella ramavtal för mänskliga rättigheter och villkor i arbetslivet. LO har vidare arbetat med OECDs riktlinjer för multinationella företag och FNs ramverk för företag och mänskliga rättigheter.

Inom ramen för arbetet *Rena spel* arbetar nu LO, tillsammans med flera medlemsförbund, med frågan om MR och idrottsevenemang. Delar av det arbetet riktas mot företag och sponsorer inom byggsektorn, turistsektorn och textilsektorn. Andra exempel är LOs medlemskap i Föreningen Fairtrade och ägarskap av varumärket Fairtrade i Sverige. Utöver detta arbetar LO med frågan om mänskliga rättigheter och etisk handel i investeringskedjan inom ramen för Committee on Workers' Capital.

LOs styrelses hållning har hittills varit att en samverkan med näringslivet i frågor som rör mänskliga rättigheter kopplat till etisk handel har större möjlighet att nå framgång med enskilda företag, då partsorganisationen Svenskt Näringsliv visat ringa intresse i frågan. Slutsatsen har då varit att samverkan i första hand behöver utgå från förbunden. Därmed inte sagt att LO inte har en roll att spela i processen.

Motion 15.6 beskriver hur bland annat företag numera arbetar med etisk handel eller ansvarsfullt företagande. LOs styrelse konstaterar att det numera kring företagen finns en stor industri med revisionsbyråer och konsulter som arbetar med kunskapsuppbyggnad, kontroll och uppföljning. Det finns ofta en uttalad vilja att hitta former för att förbättra arbetsvillkor inom företagskedjan. Men synsättet och arbetet har avgö-

rande brister. Detta arbetsätt utgår ifrån att någon utifrån ska företräda arbetarnas intressen i andra delar av världen. Vårt eget fackliga arbetsätt handlar om hur vi stärker arbetare inom företagen och företagskedjan för att de själva kan höja sina röster och påverka sina arbetsvillkor.

Under de senaste 10–15 åren har olika former av företagsdrivna forum för företagens sociala ansvar växt. Där är ofta det fackliga inflytandet mycket litet. Ambitionen med en svensk plattform/initiativ för etisk handel skulle i så fall vara att det fackliga perspektivet är en naturlig utgångspunkt och att det fackliga inflytandet då är större än i de helt företagsägda initiativen/forumen.

Utöver företagens egna forum och organisationer finns det också olika intresseorganisationer som arbetar med frågan om etisk handel och mänskliga rättigheter. I Sverige finns till exempel Swedwatch och FairAction (tidigare Fair Trade Center). Internationellt finns till exempel Clean Cloth Campaign och SOMO (baserad i Holland), som arbetar med utredning och opinionsbildning om multinationella företag. Inom OECD finns OECD Watch som är ett nätverk av civilsamhällesorganisationer.

Utgångspunkten för facket och civila samhällets organisationer (CSO) inom MR-området är i grunden densamma: att förbättra mänskliga rättigheter och villkor i arbetslivet. Enskilda intresseorganisationer har ofta stor kunskap och har, liksom fackföreningsrörelsen, brett kontaktnät. Men det finns avgörande skillnader. Facket företräder arbetstagarna och har ansvar för dialog och förhandlingar med företag. Fokus är långsiktiga förbättringar genom förtroendefulla kontakter med företag. En offentlig diskussion ses som en sista utväg bland fackliga företrädare.

Andra organisationer arbetar annorlunda. De finns utanför företagen och har ett mer publikt arbetsätt genom media, rapporter och kampanjer. Ofta med djup kunskap och många gånger i kontakt med organisationer i länder de berör. Det finns dock vissa exempel på när dessa perspektiv kommer direkt i konflikt med varandra.

Samtidigt har fackföreningsrörelsen en lång tradition att arbeta tillsammans med civila samhällets organisationer både i Sverige och internationellt. Det växande intresset för konsumentmakt är också en viktig kraft för att förbättra arbetsvillkor och opinionsbilda om mänskliga rättigheter i arbetslivet.

Det är viktigt att facket deltar aktivt i diskussionen om etisk handel och alla aktörers ansvar för mänskliga rättigheter och blir ledande i denna process. Annars riskerar frågan om mänskliga rättigheter och etisk handel bli en fråga som andra aktörer allt mer tar över. Med det fackliga perspektivet som kompass och med insikt om att vi inte besitter all kunskap och alla lösningar själva kan vi komma långt tillsammans med andra.

Ett svenskt initiativ/plattform för etisk handel bör erbjuda en plattform för erfarenhetsutbyte och informations spridning om vår syn på Decent Work, men också ta sin utgångspunkt i det fackliga arbetet för företagens värdekedjor samt knyta an till regeringens pågående arbete kring konceptet *Global Deal*.

LOs styrelse vill dock avslutningsvis poängtera att ett sådant initiativ kräver såväl ekonomiska som personella resurser redan i ett inledande skede och det är viktigt att alla aktörer som visar intresse i frågan också kan bidra med dessa resurser.

**Styrelsen föreslår att kongressen beslutar
att bifalla motion 15.6.**

15.7

En facklig strategi för de globala värdekedjorna

Handelsanställdas förbund

Vårt arbetsliv påverkas i dag av en allt mer globaliserad arbetsmarknad och ekonomi. Företagens globala värdekedjor – där en vara under sin tillverkning och sin väg till försäljning rör sig över hela jordklotet – och en omvärld präglad av hög arbetslöshet och fri rörlighet av i första hand varor och kapital skapar klyftor och orättvisor i våra samhällen som missgynnar arbetstagarna.

Parallellt med denna globaliserade handel och produktion har de fackliga organisationerna under de senaste decennierna haft en vikande organisationsgrad. Det har inneburit en försvagad förhandlingsposition, vilket i många delar av världen lett till en minskad löneandel och i vissa fall rent av sänkta löner. Detta har skett samtidigt som kapitalet kraftigt gynnats av de liberaliseringar som genomförts. Nya fackliga strategier behövs för att återta mark och stärka arbetstagarnas intressen globalt.

De multinationella företagen som verkar på den globala marknaden är trendsättande och har stor påverkan på utvecklingen i samhällen världen över. Vi vet att vi kan få en stor spridningseffekt på fackliga framgångar genom att rikta våra globala fackliga insatser mot just dessa multinationella och stora företag. Samtidigt innebär den alltmer fragmentiserade produktionen att det är svårare att både bevaka och säkerställa fackliga och mänskliga rättigheter. Det är svårt att veta var produkterna tillverkas och var råvarorna och/eller delarna till den färdiga produkten kommer från. Hur och var företagen betalar skatt är också av avgörande betydelse.

Vi behöver mer kunskap, gemensamma underlag och gemensamma strategier för att bättre kunna påverka de globala värdekedjorna politiskt. Vi behöver också ha en gemensam utgångspunkt i det företagsnära fackliga arbetet. Olika förbund måste kunna göra insatser som kompletterar och förstärker varandra givet att handeln och produktionen utförs i allt fler arbetsmoment – i olika delar av världen. Mot de globala värdekedjorna måste globala kedjor av facklig solidaritet svara.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- att LO tar fram ett underlag som bildar grund för en gemensam facklig strategi för hållbar produktion och rättvis fördelning av vinster i de globala värdekedjorna,
- att LO ser över nya möjligheter till ett mer samordnat fackligt arbete för att öka kunskapen om de globala värdekedjorna och därigenom möjliggöra en bättre bevakning av fackliga rättigheter i svenska multinationella företag samt
- att LO genom ETUC och ITUC verkar för en samordning av de globala fackens agerande kring multinationella företags globala värdekedjor.

Utlåtande motionerna 15.7 samt 14.62 sjätte att-satsen

15.7

att LO tar fram ett underlag som bildar grund för en gemensam facklig strategi för hållbar produktion och rättvis fördelning av vinster i de globala värdekedjorna,

att LO ser över nya möjligheter till ett mer samordnat fackligt arbete för att öka kunskapen om de globala värdekedjorna och därigenom möjliggöra en bättre bevakning av fackliga rättigheter i svenska multinationella företag samt

att LO genom ETUC och ITUC verkar för en samordning av de globala fackens agerande kring multinationella företags globala värdekedjor.

14.62 sjätte att-satsen

att ge LOs styrelse i uppdrag att verka för att Sverige ratificerar ILO-konvention 94.

Globala värdekedjor utgör just nu en av de största utmaningarna för den nationella och globala fackföreningsrörelsen. Den ekonomiska globaliseringen är ingen nyhet, den har pågått sedan 1980-talet med ett eskalerande tempo fram till i dag. När 1136 människor förlorade livet i april 2013 i textilfabriken i Rana Plaza, Bangladesh, medvetandegjordes den breda allmänheten av det höga pris den lokala arbetskraften får betala för den ständiga jakten på lägre produktionskostnader.

Varornas produktionsprocesser globaliseras genom att produktionen fragmenteras och förläggs där kostnaden är som lägst och därigenom maximeras vinsterna för producenterna. Utmärkande för produktionssystemen är att de främst förläggs i områden där den fackliga organisationsgraden är obefintlig eller mycket låg och arbetsvillkoren är långt under vad som är standard i industrialiserade länder.

Internationella arbetsorganisationen (ILO) beräknar att en av fem arbetare i världen arbetar inom de globala värdekedjorna. Det är svårt att uppskatta hur många människor som direkt eller indirekt arbetar i dessa värdekedjor, men konsensus råder om ett ständigt ökande antal. Enligt OECD/WTO passerar cirka 60–80 procent av världens handel genom en mängd olika produktionskedjor.

Bristen på fackligt inflytande och grundläggande rättigheter för arbetarna inom produktionskedjorna har varit väl känt under lång tid.

Mot denna bakgrund anser styrelsen att motionens intention är mycket viktig. LOs medlemsförbund genomför strategiskt arbete inom sina branscher för att på olika sätt stärka arbetstagarnas rättigheter i internationella företag anknutna till de branscher förbunden representerar. Motionens syfte är att ge LO i uppdrag att arbeta fram en gemensam strategi samt att samordna LOs medlemsförbund. Därigenom uppnås effektivare möjligheter att verka för arbetstagarnas rättigheter i multinationella företag och i de globala värdekedjorna.

En grundläggande uppgift för LO är att i olika politiska frågor samordna förbunden för att ge förutsättningar för mer effektiva påverkansmöjligheter. Därför anser styrelsen att motionens förslag kommer att inte bara ge rätt förutsättningar för att stärka LO och dess medlemsförbunds röst gentemot ETUC och ITUC men även att öka LOs röst gentemot arbetsgivare och andra relevanta beslutsorgan.

För att villkoren på arbetsmarknaden ska kunna upprätthållas krävs att villkor om svenska kollektivavtal kan ställas. ILOs konvention nr 94 om arbetsklausuler vid offentlig upphandling skapar förutsättningar för att upprätta goda arbetsvillkor och motverka lönedumpning. LO har vid flertalet tillfällen uppmanat regeringen att ratificera konvention nr 94. Främst har ansvarig regering framfört att konvention 94 kan stå i strid

med EUs direktiv om offentlig upphandling och därför underlåtit ratificering.

LO har avvisat denna invändning och framfört att redan nu har nio EU-länder förbundit sig till konventionen, däribland Danmark och Finland.

LO bidrog även aktivt till att den socialdemokratiska partikongressen redan 2005 beslutade om att Sverige ska ratificera ILO-konvention nr 94.

Vidare kan anföras att Riksdagen oktober 2015 ställde sig bakom att ratificera ILOs konvention 94 och har tillkännagett detta för regeringen.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att bifalla motionerna 15.7 och 14.62 sjätte att-satsen.

15.8

Genomför vallöftet om socialt protokoll i EU

Industrifacket Metall avd 15 Stockholms län

Vid Socialdemokraternas partikongress 2009 bifölls enhälligt motionen från en medlem i IF Metallsossen Stockholm och Sollentuna Arbetarekommun om att Sverige måste kräva införande av ett socialt protokoll enligt Europafackets modell.

LO knöt an till partiets beslut och enades med partiet om det gemensamma vallöftet i EU-parlamentsvalet: Inför ett socialt protokoll i EU till skydd för fackliga och mänskliga rättigheter!

Vallöftet kan ju inte verkställas genom beslut i EU-parlamentet utan måste bli ett krav från Sverige och andra medlemsländer. Om det ska genomföras måste det bli i samband med de fördragsändringar som EU måste göra framöver.

Det kan bli svårt för Sverige att förmå vartenda annat EU-land att acceptera det sociala protokollet. Sverige måste ställa kravet/ultimatomet om ett socialt protokoll men en acceptabel – och kanske bättre – utgång är ett undantag för den svenska arbetsrätten från EUs regler. Då skulle Sveriges fortsatta medlemskap i Europeiska Unionen vara mindre disharmoniskt jämfört med nu.

Vi föreslår att kongressen beslutar

att ge LOs styrelse i uppdrag att verka för att fackföreningsrörelsen och Socialdemokraterna ska verka för ett införande av ett socialt protokoll i EU till skydd för fackliga och mänskliga rättigheter.

Utlåtande motion 15.8

15.8

att ge LOs styrelse i uppdrag att verka för att fackföreningsrörelsen och Socialdemokraterna ska verka för ett införande av ett socialt protokoll i EU till skydd för fackliga och mänskliga rättigheter.

LOs styrelse välkomnar motion 15.8 då den behandlar en fråga av stor vikt för LO och svensk fackföreningsrörelse. I motionen lyfts kravet på att ett socialt protokoll ska fogas till EUs fördrag till skydd för fackliga och mänskliga rättigheter.

LO har sedan 2008 drivit kravet på ett socialt protokoll som slår fast att grundläggande mänskliga och fackliga rättigheter inte är underordnade de ekonomiska friheterna på den inre marknaden. I händelse av konflikt ska de förstnämnda ha företräde.

LOs kongress 2012 beslutade att ”kräva att det till EUs fördrag fogas ett socialt protokoll. Grundläggande fackliga fri- och rättigheter ska inte underordnas EUs ekonomiska friheter. Vid konflikt ska de fackliga fri- och rättigheterna ha företräde. Kan ett socialt protokoll inte förverkligas kommer det att bli nödvändigt för LO att kräva ett rättsligt bindande undantag för den svenska kollektivavtalsmodellen.”

Precis som motionären skriver, kan LOs krav på ett socialt protokoll enbart förverkligas om Sverige och andra medlemsstater ställer detta som ett tydligt krav i samband med en kommande ändring av EUs fördrag.

Sedan kongressen har LO därför arbetat aktivt för att skapa ett så stort politiskt stöd som möjligt för vårt krav på ett socialt protokoll.

Direkt efter kongressen 2012 tillsattes en arbetsgrupp med representanter från LO och Socialdemokraterna för att ta fram en gemensam strategi för förverkligandet av vårt krav på ett socialt protokoll.

I november 2013 enades LO och Socialdemokraterna om ett gemensamt förhållningssätt inför kommande ändringar av EUs grundlag, fördraget.

I korthet innebär det att vid en större ändring av fördraget, genom det ordinarie ändringsförfarandet, ska kravet på ett socialt protokoll vara absolut och ett villkor för att Socialdemokraterna ska medverka till att ratificera en fördragsändring i riksdagen. Vid mindre, mycket begränsade ändringar av fördraget, ska det bedömas från fall till fall huruvida ratificeringen ska villkoras med inkludandet av ett socialt protokoll.

I regeringsförklaringen 2014 slog regeringen fast att ”lika lön för lika arbete enligt lagar och avtal i arbetslandet är en princip som ska gälla i hela Europa. Regeringen kommer att påbörja ett arbete för att åstadkomma en ändring av EUs fördrag som slår fast att den fria rörligheten för företag inte kan användas för att kringgå nationella lagar och kollektivavtal.”

Nästa steg i processen var att försöka bredda arbetet och söka stöd från politiska partier i andra medlemsstater. LO tog därför tillsammans med Socialdemokraterna initiativ till ett gemensamt arbete med de socialdemokratiska partierna i Tyskland och Österrike och de fackliga centralorganisationerna DGB och ÖGB.

I september 2015 träffades ledarna för organisationerna i Wien för att anta en gemensam överenskommelse. De sex organisationerna slår i överenskommelsen fast att man gemensamt ska arbeta för att så snart som möjligt stärka fackliga rättigheter i EUs fördrag. Detta ska ske genom att ett socialt protokoll fogas till fördraget. Huruvida ett sådant protokoll inkluderas i en kommande ändring av fördraget ska också vara ett avgörande kriterium, när de partier som ingår i överenskommelsen beslutar om de ska stödja ändringen i sina respektive nationella parlament.

Nästa steg i arbetet är att få fler politiska ledare att ansluta sig till överenskommelsen. Styrelsens ambition är att vi under det innevarande året kan offentliggöra att politiska partier från en majoritet av EUs medlemsländer har anslutit sig till överenskommelsen. Detta skulle enligt LO-styrelsens uppfattning göra det omöjligt att bortse från frågan vid kommande ändringar av fördraget.

LO har också varit drivande för att skapa en tydlig gemensam position inom ramen för den Europeiska Fackliga Samorganisationen (EFS). Vid kongressen 2015 slog EFS fast att vi inte kommer acceptera fler ändringar av EUs fördrag utan ett socialt protokoll som stärker fackliga rättigheter.

Styrelsen är medveten om att detta inte innebär att arbetet är klart. LO måste som motionären skriver bedriva ett aktivt påverkansarbete tills vårt krav är förverkligat.

Det är omöjligt att säkert säga när nästa ändring av EUs fördrag kommer att ske. En bedömning utifrån den information som finns tillgänglig i dag, är att nästa ändring av fördraget troligen kommer ske för att möjliggöra en fördjupning av eurosamarbetet. Ordförandena för Europeiska rådet, EU-kommissionen, Europaparlamentet, Eurogruppen och Europeiska Centralbanken presenterade i juni 2015 en gemensam rapport om eurozonens framtid där man föreslår ändringar av fördraget under perioden 2017–2025. En sådan ändring kommer LOs styrelse inte att acceptera utan ett socialt protokoll. Med detta tydligt fastslaget och med stöd i de överenskommelser vi slutit med Socialdemokraterna i Sverige och internationellt, kommer LO att i enlighet med motionens ansats fortsätta vårt påverkansarbete.

**Styrelsen föreslår att kongressen beslutar
att bifalla motion 15.8.**

15.9

Avskaffa Kombidirektivet

Transportarbetareförbundet

På våra kombiterminaler har vi i dag utländska aktörer som bedriver verksamhet i årtal utan någon som helst kontroll. De utländska chaufförerna lever oftast i sina lastbilar på orten där respektive kombiterminal finns. Man utför där körningar enligt Kombidirektivet (EC) 92/106, men nyttjas oftast till andra inrikestransporter som inte faller under Kombidirektivet.

Detta leder till en snedviden konkurrens från aktörer som utnyttjar och bryter mot EUs regelverk, seriösa företag konkurreras ut och chaufförernas villkor pressas till det yttersta.

Arbetsmiljöverket är kontrollerande myndighet när det gäller utstationerad arbetskraft. Endast en handfull utländska arbetsgivare inom transportsektorn har anmält att man har utstationerad arbetskraft i Sverige, detta bevisar att mörkertalet är stort och mycket omfattande gällande utsänd arbetskraft.

Vi föreslår att kongressen beslutar

att LO med deras förbund kraftigt påverkar Sveriges regering och våra EU parlamentariker att avskaffa (EC) 92/106 Kombidirektivet.

Utlåtande motion 15.9

15.9

att LO med deras förbund kraftigt påverkar Sveriges regering och våra EU parlamentariker att avskaffa (EC) 92/106 Kombidirektivet.

LOs styrelse anser att syftet med kombidirektivet (EC) 92/106 är lovvärt. Ambitionen är att främja intermodala transporter för att på det sättet öka andelen gods som transporteras med järnväg eller sjöfart istället för på Europas hårt trafikerade vägar. En intermodal transport betyder att en godsenshet transporteras genom utnyttjandet av flera olika transportsätt. Att till exempel en container transporteras med järnväg genom Europa för att sedan lastas om för vidare transport på väg.

Att en lag är teoretiskt riktig räcker dock inte, den måste även fungera i verkligheten. Det är enligt styrelsen uppenbart att kombidirektivet, som det ser ut i dag, bidrar till osund konkurrens och social dumpning på den europeiska arbetsmarknaden. Direktivet bör därför, precis som motionären föreslår, avskaffas.

Kombidirektivet gör det möjligt för företag att permanent stationera trailerdragare i Sverige för att utföra transporter från hamnar och kombiterminaler med löner och arbetsvillkor i enlighet med chaufförens hemland. Detta är en oacceptabel situation. På svensk arbetsmarknad ska det vara svenska löner och arbetsvillkor.

Då EU-kommissionen har aviserat ett lagstiftningspaket för vägtransporter som ska se över reglerna som omgärdar både marknadstillträde och de sociala villkoren i branschen är detta en fråga som bör prioriteras under kongressperioden.

Det är självklart så att en speditör ska kunna genomföra en transport genom Europa med en kombination av transportsätt. När omlastning sker vid en kombiterminal eller hamn för vidare transport inom Sverige ska dock bilarna vara registrerade i Sverige och svenska löner och arbetsvillkor i enlighet med kollektivavtal ska gälla. Detta förhindrar inte seriösa företag från att bedriva verksamhet i Sverige. Tvärtom skulle det öka möjligheten att skapa ordning och reda på en del av arbetsmarknaden där seriösa företag i dag konkurreras ut i en oroväckande takt.

LOs styrelse är medveten om att avskaffandet av kombidirektivet inte isolerat kommer att lösa de problem som finns på den europeiska marknaden för vägtransporter. LO kommer att behöva arbeta nära tillsammans med berörda medlemsförbund och europeiska fackliga organisationer för att säkerställa goda arbetsvillkor och konkurrensneutralitet.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att bifalla motion 15.9.

Investera för jämlikhet

Det du nu har framför dig är handlingarna till Landsorganisationens 28e kongress; motioner, utlåtanden rapporter och arbetsordning. Med andra ord, allt det som du och andra ska diskutera och besluta om den 17–20 juni i år.

Av alla de olika frågor vi ska avgöra under de här fyra junidagarna är kanske full sysselsättning den allra viktigaste. Den är grunden för allt det andra. Utan full sysselsättning klarar vi inte att i längden upprätthålla den svenska modellen, betala vår gemensamma välfärd och bygga en hållbar ekonomi som kommer alla, inte bara några, till del.

Vid förra kongressen 2012 konstaterade vi att den ekonomiska politik som förts i Sverige sedan 90-talet inte längre klarar att upprätthålla full sysselsättning. Vi var också överens om att lösningen inte är att gå tillbaka till det gamla, till den politik som dominerade innan 1990-talet.

Mot den bakgrunden beslutade kongressen att tillsätta en ambitiös utredning som fick titeln *Vägen till full sysselsättning och rättvisare löner*. I fyra år har vi arbetat med att försöka besvara den kanske viktigaste frågan vi har i Sverige idag; hur formar vi en ekonomisk politik som förenar full sysselsättning och rättvisa löner med dagens öppna ekonomi? Arbetet har resulterat i ett stort antal underlagsrapporter och seminarier men framför allt i den slutrapport som finns i dessa kongresshandlingar; *Vägen till full sysselsättning och rättvisare löner*.

Frågan om full sysselsättning hänger också samman med andra viktiga frågor, inte minst frågan om jämlikhet. Sverige är ett av de OECD-länder där klyftorna ökat snabbast. I de årliga mätningar LO gör av skillnaden mellan maktelitens löner och LO-medlemmarnas är skillnaderna nu de största i modern tid. Vi är inte längre världens mest jämlika land. Men det behöver inte vara så. Det är dags att vända den utvecklingen. Därför är årets kongressstema "Investera för jämlikhet" och kampen för ett jämlikare samhälle kommer stå högst upp på dagordningen under de kommande åren.

Ni som är ombud har fått våra en och en halv miljon medlemmars förtroende att representera dem på LOs kongress. Det är ett av de finaste förtroenden en facklig företrädare kan få. För under fyra dagar i juni ska ni tillsammans avgöra LOs inriktning de kommande fyra åren.